

XIV Càtedra de Pensament Cristià: “L'humanisme europeu: les nostres arrels”

Dm, 4/07/2017 per Catalunya Religió

(*Bisbat d'Urgell*) En els darrers temps, i especialment a partir de la crisi que ha sacsejat Europa i bona part del món desenvolupat d'ençà del 2008, ha anat guanyant protagonisme a l'escena internacional el debat sobre la identitat europea i sobre el paper que ha de jugar en la societat global en què vivim, així com sobre els valors que defineixen aquesta identitat i el pes que té la tradició judeocristiana en la configuració de la seva ànima.

És per això que l'edició d'enguany de la Càtedra de Pensament Cristià del Bisbat d'Urgell ha volgut tractar de la qüestió de “l'humanisme europeu”, per tal de mirar d'aprofundir en l'Europa de la llibertat, de la igualtat i de la fraternitat; en l'Europa que professa valors com la justícia social, la solidaritat i la pau. I ho ha fet amb les aportacions del Dr. Gabriel Magalhães, professor de literatura de la Universitat de Beira Interior (Portugal); del Dr. Gabriel Amegual, Canonge de la Catedral de Palma de Mallorca i professor de filosofia a la Universitat de les Illes Balears; i del Dr. Francesc Torralba, Director de la Càtedra de Pensament Cristià i professor de la Universitat Ramon Llull.

La jornada s'ha desenvolupat a l'Auditori Rocafort de Sant Julià de Lòria, sota la presidència de l'Arquebisbe d'Urgell i Copríncep, Mons. Joan-Enric Vives, que ha estat acompanyat a la taula presidencial pel Cònsol Major de la Parròquia, Josep Miquel Vila, i el ponents. Hi ha assistit prop d'un centenar de persones, entre els quals el Ministre de Salut del Govern d'Andorra, Carles Álvarez Marfany; l'Ambaixador d'Andorra davant la Santa Seu, Jaume Serra; i un bon grup d'alumnes de curs DECA de la Universitat d'Andorra.

Ha obert l'acte el Cònsol lauredià amb unes paraules de benvinguda als presents en les quals ha fet notar que la Càtedra de Pensament Cristià ja té al darrere una història “que comença a ser llarga” i que ha anat deixant un pòsit “d'enriquiment

personal” per a tots els que hi han assistit al llarg d’aquest anys, en els quals ha tractat temes sempre importants i interessants. Com també enguany, perquè, segons ha explicat Josep Miquel Vila, “fem les coses que fem perquè tenim una herència de creences que conforma el nostre comportament i el nostre pensament”, i és per aquesta herència, en l’essència de la qual es troben els valors cristians, que a Europa valorem els drets humans, el respecte per la persona humana i el respecte per la llibertat de pensament.

Tot seguit ha pres la paraula Mons. Vives, que ha fet notar que el tema de la Càtedra d’enguany és de gran interès per a tots els europeus, i especialment per als andorrans, en al·lusió a l’acord d’associació amb la Unió Europea que negocia actualment el Govern d’Andorra, un país, d’altra banda, “d’innegable vocació europeista”, ha afirmat el Copríncep.

També s’ha referit al moment fundacional de la Unió Europea, el Tractat de Roma, del qual s’han complert 60 anys, i tot citant els arguments exposats pel Papa Francesc en el seu discurs davant els líders de les nacions europees, ha destacat la importància de mirar més a fons la realitat d’Europa per redescobrir “la memòria viva d’aquell esdeveniment”, en el fons del qual s’hi troben els elements fonamentals de l’humanisme europeu. I cal fer-ho de manera especialment acurada en aquest moment de confluència de crisis diverses (econòmica, d’identitat, de lideratge, crisi dels refugiats...) que dóna el pretext a determinats sectors partidistes per posar en qüestió el projecte europeu.

Però davant d’aquesta situació, cal ser conscient que “no podem construir Europa ni des de les falses seguretats que alguns proclamen ni des de la por”. La paraula clau per a la construcció d’Europa continua sent “solidaritat”, ha afirmat Mons. Vives, i “posar la persona al centre de tot”, com diu amb insistència el Sant Pare, perquè aquesta és la base de tota esperança.

Mons. Vives ha clos la seva intervenció inicial recordant el “crit ple d’amor” de Sant Joan Pau II en el seu viatge a Santiago de Compostel·la el 9 de novembre de 1982: “Europa, sigues tu mateixa! Torna a trobar-te! [...] Tu pots ser encara far de civilitzacions i estímul de progrés per al món”.

A continuació ha intervingut el Dr. Magalhães, amb la ponència “El mosaic cristià d’Europa i Occident”, en la qual s’hi ha referit a tot allò que “Europa deu al cristianisme”, qüestió sobre la qual “hi ha dues posicions extremes: d’una banda hi ha qui propugna que tot el que s’ha fet a Europa ha estat malgrat la rèmora del cristianisme; i del costat oposat hi ha qui defensa que tot el que s’hi ha fet es deu al cristianisme”.

Possiblement cap de les dues posicions sigui encertada, ha considerat l’escriptor portuguès, però és innegable que el cristianisme ha fet diverses aportacions a la configuració de la identitat europea. Una d’aquestes aportacions, afirmà, és “la idea de llibertat, i això no és un deute petit”. Magalhães ha explicat com en la Santíssima Trinita s’hi troba “l’origen de la idea de llibertat que tenim a Europa, així com del concepte de diàleg com a capacitat de transformar la societat a partir del punt de vista de les diferents parts que la integren”; i ha abundat en aquesta afirmació tot il·lustrant amb diferents exemples com “els Evangelis són un espectacle absolut de llibertat: Jesús proposa el seu missatge a tothom que el vol escoltar, però mai no l’imposa a ningú”, d’on conclou que “la llibertat que propugna el cristianisme és una llibertat transcendental que consisteix en escollir

dir sí o no a Déu”.

“Algú ha afirmat -continuà Magalhães- que la triada de valors de la Revolució Francesa (llibertat, fraternitat, igualtat” té una clara arrel cristiana, i és cert. Tant és així, que molts dels arguments que he exposat sobre la llibertat es podrien traslladar fàcilment al concepte de fraternitat, i, de fet, es pot constatar com l’erosió actual dels drets dels més febles té molt a veure amb l’erosió de la memòria del cristianisme. En canvi, cal anar amb cura pel que fa a la idea d’igualtat: d’una banda, en un primer moment, pot ser un ariet pre trencar els prejudicis envers aquell que veiem com a diferent; però, dut a l’extrem, és un concepte que també pot arribar a negar el dret a la diferència. El cristianisme va més enllà d’aquest dilema. És més: penso que si Déu ens hagués fet a tots iguals hauria demostrat una prodigiosa falta d’imaginació. Des d’un punt de vista cristià, l’home és diví i és etern, i és que aquesta doble qualitat que es basen els drets humans. Hi ha una solidaritat transcendental en la mateixa condició d’humà: tots els homes són un sol home.”

El gran valor del cristianisme és l’amor, recordà Magalhães. Tanmateix, “si senzillament reduïm l’amor a una qüestió ètica, podríem fins i tot arribar a la conclusió que no és la millor ètica. Però el missatge cristià també parla de dolor. Cal entendre el dolor com una expressió del canvi: és el que ens transforma en millors i ens permet avançar. Cal cercar la mida exacta del dolor; cadascú hauria de cercar aquells dolors que el fan feliç”.

Una altre valor “sorprenent” que Europa deu al cristianisme és la dignitat de la dona. Als Evangelis, la dona es presentada sempre com a persona, no com a gènere. I també és una aportació cristiana tota la qüestió relativa al coneixement: malauradament, hem comès el pecat de convertir el coneixement en una forma de poder, en detriment del coneixement com a aventura, que és profundament cristià.

L’escriptor portuguès ha clos la seva intervenció amb una referència a “la missió” que tenim com a cristians, la qual “ens empeny a transmetre el que hem après. El nostre influx en la globalització pot ajudar a construir un món millor, però per a això ens cal reinventar la manera de transmetre la idea d’amor, i Europa pot ser una magnífica plataforma per fer-ho”.

El següent a intervenir ha estat el Dr. Amengual, que ha parlat de “La dignitat de la persona, essència de l’humanisme”, un tema que ha estat objecte d’una de les seves darreres publicacions. El ponent ha començat establint algunes precisions sobre el concepte d’humanisme per explicar que no s’hi referia com un mer corrent de pensament, com tants d’altres al llarg de la història de la humanitat, sinó “en el seu sentit més radical i ample com la manera humana de comprendre i conduir la vida i la convivència humanes”, i tot seguit ha desenvolupat a bastament la vigència del concepte de dignitat, els seus orígens i interpretacions en els diversos àmbits del coneixement, i la seva fonamentació racional, moral i social, per concloure que “si al llarg del segle XIX es poden observar progressos en el reconeixement de la dignitat humana de diversos grups i persones en situacions difícils, això mostra que el progrés en el reconeixement de la dignitat humana camina en paral·lel a la presa de consciència de les situacions humiliants i indignes de l’home. Simplement per assenyalar camps en els que la dignitat hauria de gaudir d’un major reconeixement, podríem esmentar l’àmbit social, on l’ésser humà és tractat com a mercaderia, com és el cas de les migracions, l’explotació sexual, laboral, social i política; el mercat d’òrgans, els infants soldats, etc. O, dit

en positiu: dret al treball, a l'habitatge, a l'educació, a una família, etc.”

“La dignitat de la persona significa que cada ésser humà té un valor inherent, no negociable i no alienable. Un valor impossible de desfer-se'n d'ell sense perdre la seva qualitat humana. Aquest valor, igual en tots, és anterior i superior a tota disposició social i a tot lloc o funció social. Però encara resta un llarg camí fins que aquest reconeixement arribi a tots els éssers humans”.

El Dr. Amengual va concloure la seva exposició compartint la consideració que “la persona humana uneix els dos extrems que tan sovint es troben en conflicte en les nostres societats: la individualitat i la universalitat. És alhora individual i té una dimensió universal: té la pretensió i el dret a ser reconeguda com a tal per tothom; és subjecte de drets i deures universals; té les seves necessitats peculiars, els seus interessos particulars i els seus plans de vida propis. Però alhora tots aquests fins individuals només es poden aconseguir en la inserció social, i, per tant, tenint també com a propis els fins universals de la societat. En la persona i en la seva dignitat trobem el nus de les relacions socials: només partint d'ella i tenint-la a ella com a referència es poden fer projectes socials. Per això, amb tota raó s'ha d'afirmar que la persona és el concepte i el fonament del dret, de manera que tot el dret es resumeix en la màxima hegeliana “sigues persones i respecta els altres com a persones””.

Després de la pausa per dinar, La Càtedra de Pensament Cristià del Bisbat d'Urgell continuà a partir de dos quarts de cinc de la tarda amb la intervenció del Dr. Francesc Torralba, que va parlar de “L'humanisme entre les cordes. Transcendir l'animalisme emergent i el transhumanisme”, en la qual va voler fer un resum dels principals corrents de pensament que posen en qüestió els fonaments tant de l'humanisme cristià com de les diferents formes d'humanisme que s'han donat al llarg de la història (proposades per pensadors com Heidegger o Sartre, entre altres), tots els quals, però, tenen en comú “el reconeixement de la dignitat sublim de l'ésser humà.

En primer lloc, es referí al corrent anomenat “transhumanisme”, la tesi fonamental del qual planteja la idea que mitjançant la tecnologia podrem engendrar éssers humans amb unes capacitats que milloraran qualitativament allò que els humans som de manera natural. Davant la diversitat de capacitats i habilitats que els humans som capaços de desenvolupar, els defensors dels transhumanisme es plantegen “per què hem d'estar subjectes a aquesta mena de rifa genètica si, amb l'ajuda de la tecnologia, podem dissenyar com volem que siguin els humans que naixeran”. Un raonament que, al seu torn, planteja si la millora de les capacitats humanes és una opció o una exigència, com defensen alguns seguidors del transhumanisme.

En el fons, aquest corrent de pensament és, segons el Dr. Torralba, “una utopia de redempció i una il·lusió col·lectiva”, contra les quals es poden oposar, almenys, tres arguments principals:

En primer lloc, cal demanar-se per l'equitat d'aquest plantejament, sobre qui podrà accedir, i de quina manera, a aquestes millores que propugnen, i què passarà amb els que quedin exclosos de la possibilitat d'accedir-hi.

En segon lloc, hi ha la pregunta per allò essencial que defineix l'ésser humà, i que en tot cas no té a veure amb determinades capacitats contingents, siguin físiques o

intel·lectuals, sinó que més aviat té relació amb les capacitats emocionals i espirituals que som capaços de desenvolupar al llarg de la vida.

I, en tercer lloc, es pot plantejar l'objecció que la tesi transhumanista "fa saltar pels aires la noció de do". En contra d'aquesta conseqüència, cal contraposar l'actitud d'agrair, acceptar i treballar els dons rebuts, tal com es desprèn del que deia el Papa Benet XVI a "Caritas in veritate": "Som un do i estem fets per al do".

Un segon corrent crític amb l'humanisme és l'anomenat "animalisme", que considera que la diferència qualitativa entre l'ésser humà i els animals no té cap justificació plausible, i a partir d'aquesta objecció qüestiona els raonaments antropològics que defensa l'humanisme. Hi argumenten, per exemple, que tant l'estudi de la conducta de determinats primats, com la similitud de gran part del genoma humà amb el dels simis seria un indicatiu prou sòlid per pensar que la diferenciació que fem entre humans i animals no és defensable.

Tanmateix, el Dr. Torralba oposa a les tesis animalistes la consideració que una cosa és demanar i defensar que cal tractar amb respecte tots els animals, de la qual cosa se segueix que cal com a mínim posar en qüestió totes aquelles pràctiques que els són causa d'un patiment innecessari, i una altra cosa ben diferent és considerar els animals com a subjectes de dret, o, anant encara més enllà, equiparar ontològicament tots els éssers vius. Davant d'aquesta línia d'argumentació, el Dr. Torralba proposava rellegir "Gaudium et spes", on "es pot trobar un esquema molt clar d'allò substancial de l'ésser humà", i que ell va resumir en tres conceptes complementaris a partir dels quals es pot construir el discurs humanista: consciència, que vol dir capacitat d'autoavaluar-nos; llibertat, entesa com la capacitat d'autodeterminar-se, de fer de la vida un projecte personal; i transcendència, que suposa la capacitat d'interrogar-se pel que som i d'anar més enllà d'on som.